

SEARCH ...

TEKSTOVI

AKCIJE

O NAMA

#MAZ

TEKST

TAGOVI

Blagajnica hoće ići na WC (dio III)

"Ljeti ne pijemo vodu da ne bi morale na WC" i "Dođem na posao pola sata ranije, to mi je pauza" – rečenice su koje bi u 21. stoljeću trebale šokirati, no nažalost dio su svakodnevice mnogih radnika i radnica. U trećem dijelu serijala Blagajnica hoće ići na WC razgovarala sam s prodavačicama i predsjednicom sindikata o najčešće spominjanim problemima rada u dućanu: neplaćeni prekovremeni sati i nedostatak pauze koji za sobom povlači pitanje – može li blagajnica ići na WC?

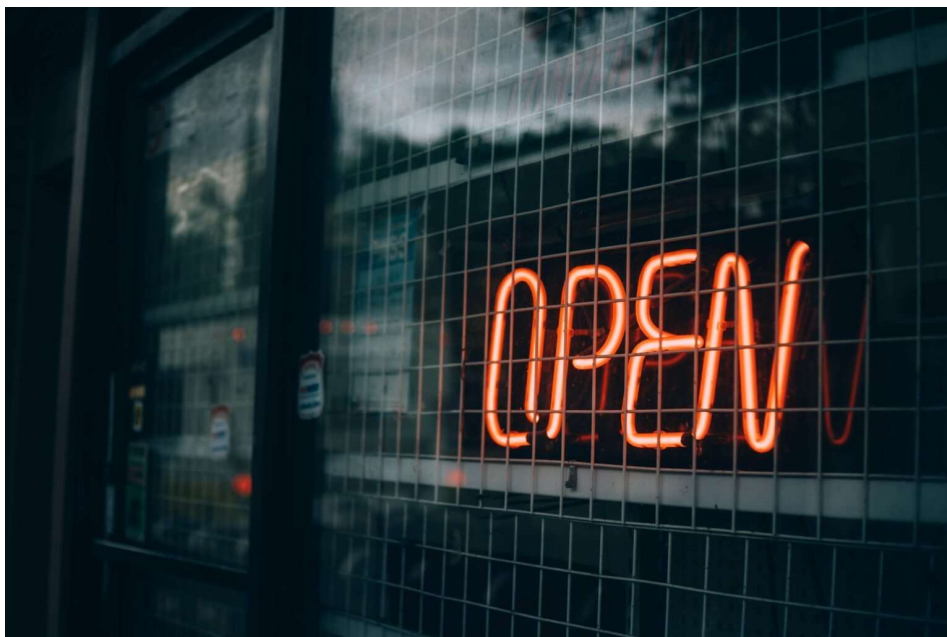

foto: Tea Janice

Blagajnica hoće ići na WC

Zlatica Štulić, predsjednica Sindikata trgovine Hrvatske ističe kako su vrlo dobro svjesni tog problema: "Iako postoje mjesta gdje se pauze normalno koriste i osigurane su prostorije za odmor, dakle u skladu sa zakonom, nažalost još ima radnih mjesta gdje se zakon o pauzi od 30 minuta ako radnica radi 6 ili više sati – ne poštuje. Ovdje najčešće govorimo o buticima i malim trgovinama koje nemaju prostora. U njima prodavačice najčešće rade same, bez mogućnosti odlaska na pauzu ili toalet. Moraju zamoliti nekoga da im pričuva radno mjesto ili zaključati

BLAGAJNICE

FEMINIZAM

KORONA MA

LOPRODAJA P

RODAVAČICE

RADNI

UVJETI RADNI

ČKA

PRAVA ŽENSK

A PRAVA

UKLJUČI SE!

DISTRO

BORBA

cijelu trgovinu da bi otišle iza u neakve prostorije ili potpuno drugu lokaciju”.

Već godinama se provlači isti problem, a u nekoliko navrata o njemu su izvještavali i veći hrvatski mediji. Index.hr je istraživao slučaj prodavačica koje odlazak na WC moraju prijavljivati šefovima koji ih dočekuju upitom: “Zar opet?” Prije dvije godine u Hrvatskoj su održane prosvjedne akcije pod parolama “Prodavačice rade 0-24”, kojima je cilj bio upozoriti na opterećenje radnica u trgovinama. Poznat je bio slučaj radnika Yure u Leskovcu, čija su traumatična iskustva s ‘molbama’ za odlazak na WC kulminirala pričama o nošenju pelena. Nejasno definirane ili nepostojeće pauze rezultiraju psihičkim pritiskom na radnika koji se boji otići na WC više od dva puta u smjeni jer će to izazvati sumnju nadređenih.

“Problem je kod korištenja pauze što zakon nije napravio nikakvu iznimku kad je rekao: ako radite 6 sati ili više dnevno, imate pravo na pauzu. Ako prodavačica zatvori radno mjesto, ljudi će prigovarati. Poslodavac to nekako mora organizirati, a svaki od njih koji radnici nije omogućio korištenje pauze nakon 6 ili više sati je u prekršaju”, napominje Zlatica Štulić.

“Dođem na posao pola sata ranije, to mi je pauza”

S obzirom da nemaju pauzu, a dolaze na posao po pola sata ili sat vremena ranije (za što nisu plaćene), zanimalo me jesu li prodavačice s kojima sam komunicirala pokušale istjerati pravdu i doći samo 15 minuta ranije. Ivana iz suvenirnice i Irena iz malog dućana, najmlađe ispitanice, odgovorile su potvrdno.

“Često dođem puno ranije, ali za to stvarno ne mogu kriviti šeficu. Stvar je do voznog reda tramvaja i straha da ću zakasniti, pa iskoristim tih pola sata ranije kao pauzu,” priča Ivana.

Kao pauzu? Van radnog vremena? “Da, popijem kavu, lagano se uhodam, nekad čak i nešto ekstra prodam pa podignem promet za taj dan... Nemam pauzu dok radim, nema me tko mijenjat. A i kad nema kupaca, uvijek ima robe i stvari za radit, ovako mi je lakše.”

Bila sam svjesna da prodavačice koje rade same u smjeni nemaju pauzu ili koriste vrijeme kad nema kupaca za WC, užinu i sl., ali ostala sam šokirana idejom da je nekome potpuno prihvatljivo doći pola sata ranije, neplaćeno, na posao i gledati na to kao pauzu.

Irena je pokušala jednom i odustala. “To sam napravila jednom, na prošlom radnom mjestu. Samo sam si zakomplicirala život i stvorila si još veći stres taj dan. Došla sam 15 minuta prije otvaranja dućana, u 7 su već mušterije gunđale zašto novine nisu raspakirane, a kad sam rekla da ne stignem jer sam maloprije došla, jedan ćelavac mi je rekao: ‘To nije moj problem, radno vrijeme ti je od 7 i novine tada moraju biti na stalku’. Htjela sam se rasplakati, cijeli tjedan ustajem u pola 5 da stignem

u 6:15 ujutro. I kad je hladno, i snijeg, i kiša, i kad sam prehladna, i umorna, meni nitko ne plati svaki dan tih sat, i više, koliko ostajem na poslu. Istrgnula sam sve novine i dala im tko je što htio, kasnije sam napamet unosila broj novina i šifre u kasu, nisam stigla ni provjeriti da li su bile na broju. Sada mi je u ovom dućanu bolje jer nema toliko ljudi ujutro, ali tada sam bila šokirana. Ljudi te nekad tretiraju kao robota.”

Biserka (63) radi u samoposluzi i kaže kako joj teže od svega pada izostanak suosjećanja kod kupaca: “Mušterija mi je jednom sarkastično rekla: ‘Blago vama, vi tu svašta imate za jesti’. Rekla sam joj: ‘Pa isto kao i vi!’ Pazi molim te tog mentaliteta, kao da je to moja kuća i mi tu pijemo i jedemo za badava. Jednom sam bila gladna, a znala sam da neću stići jesti prije podneva i uzela sam malo oraha. Kad ulazi mušterija i onako bahato, s gađenjem: ‘Jao, Bože, pa kako to jedete i radite’. Htjela sam joj reći: ‘Pa onda ću lijepo zatvoriti dućan, a vi ispred čekajte da pojedem’. Ali nisam...”

Možda je trebala, poput radnice u Puli koja je napravila najlogičniju moguću stvar: otišla je na WC i ostavila natpis ‘Privremeno zatvoreno radi odlaska na WC’. No, ta najlogičnija stvar očito još nije normalizirana jer je završila u medijima (Glas Istre) kao apel kupcima da pokažu malo više razumijevanja za prodavačice.

Bez pauze, ali zato barem rade dulje

Radno vrijeme radnika u trgovini uglavnom se ne poklapa s radnim vremenom trgovine, tj. onim vremenom kada je ona otvorena za kupce. U trgovinama provedu otprilike sat vremena van radnog vremena obavljajući poslove za koje bi trebali biti plaćeni jer su jednostavno – u opisu posla.

“To su radnje koje nitko ne priznaje. Mi se kao sindikat borimo da se ljudima to evidentira, da kolegice dođu u međusmjenu, upozoravamo poslodavce da svoje poslovanje usklade sa zakonom. No, ostaje velik problem kod onih koji nisu sindikalno organizirani, koji zbog egzistencije šute i onda im se događaju razne nezakonitosti, a oni trpe jer misle da nema druge mogućnosti osim te”, podsjeća Zlatica Štulić te nadodaje: “Nekad kad govorimo o pauzi, radnici kažu: ‘Joj, mi ju nikad nemamo’. Sad ostaje pitanje zašto. Jesu li je uopće tražili? Na to često kažu: ‘Imam puno posla, pa ne stignem’. Dakle, zbog sve većeg obujma posla, radnici imaju sve više obaveza, pogotovo kad rade sami. Radnik tu postaje i poslovođa, mora sve sam organizirati, i počinje misliti: ‘Ma bolje da ja to odradim umjesto da odem na pauzu’. No, jako je važno da ljudi znaju da trebaju biti članovi sindikata i da se puno toga može riješiti na kvalitetan način, da će im uvjeti rada biti bolji, da se o tome može razgovarati.”

Neke kažu kako imaju vremena kad nema mušterija. Zlatica smatra kako ne bismo trebali odobravati takav način razmišljanja: “Što to znači ‘nema mušterija’? Pa potreban je kontinuitet, za sjesti, za pojesti sendvič, a ne da ti usred zalogaja ulazi mušterija i ti moraš ostaviti svoje potrebe po

strani. Zakon kaže: ako radiš 6 ili više sati – pauza od 30 minuta. Sjetimo se da prodavačicama nije dozvoljeno biti na mobitelu, a to vrijeme bi mogli iskoristiti da se čuju s nekim, s obitelji, s djecom... Ili jednostavno obaviti sve, doći malo k sebi i nastaviti raditi kako bi radni dan završio u normalnim uvjetima.”

“Ljeti ne pijemo vodu da ne bi morale na WC”

“Treba razgovarati i dogovoriti s poslodavcem. Ako vi ne tražite i ne inzistirate na svojim pravima, on će to iskoristiti. Što se tiče korištenja toaleta, neki poslodavci na kioscima imaju dogovoreno korištenje toaleta s nekim od kafića ili ustanova u blizini. Tako da je donekle problem riješen, iako ne u potpunosti. Nekima ovo zvuči bezazleno, ali to je veliki problem jer nije jednostavno svoje biološke potrebe prilagođavati radnom vremenu i strankama”, napominje Zlatica.

Ivana (31) koja radi u suvenirnici radi u smjeni sama. Svaki put kada zatreba toalet, mora zaključati suvenirnicu i otići do obližnjeg restorana – to nije ‘sredila’ šefica, već ona sama. Problem nastaje u sezoni kada je mnogo kupaca, roba neprestano pristiže i teško je uopće izdvojiti trenutak kada nema kupaca u dućanu.

“Taman kad ulovim sekundu bez kupaca, dok zgrabim ključeve i torbu, uzmem onaj natpis ‘vraćam se odmah’, izađem – već je nova mušterija na vratima. Ne mogu joj reći da ode. Okej, nekad ima praznih perioda, npr. ujutro kada još nema toliko turista – ali u to doba mi uglavnom stiže roba. Ne mogu čekati jer je puno posla raspakirati to sve, unijeti podatke u kasu, staviti na police, napisati cijene... Kada turisti počnu ulaziti, to mora biti gotovo, ne možemo u ovom malom prostoru preskakati kartonske kutije. Nekad smo znale kolegica ili ja staviti robu koja stigne popodne sa strane i onda nakon posla ostati sat-dva dulje navečer da to u miru riješimo jer nam je tako jednostavno bilo lakše. Ali onda smo shvatile – pa zar ćemo cijelo ljeto svakih par dana ostajati besplatno nakon posla? Što je najsmješnije, čak i kad zatvorite i radite s tom robom, turisti misle da je dućan otvoren pa svako malo pokušavaju ući, plašile smo se da ćemo uništiti kvaku na vratima. Onda smo neko vrijeme radile u mraku, a onda smo shvatile da smo jadne i prestale. Sad se dogodi da nastane potpuni kaos u dućanu, i taman šefica naiđe i poludi kad vidi nered. A ja sama tu u strci s 5 ogromnih kutija i 10 Koreanaca koji naprave kaos jer moraju brzo pokupovati, jer je njihova grupa već otišla dalje”, istresla je Ivana svoje muke.

“Aha, WC. Da, jedino ako ujutro nemam puno posla, onda baš u miru stignem. Problem je i što u tom restoranu imaju samo jedan WC i puno gostiju, pa bude red ili moram čekati. Dok dođem natrag pred dućan već me čeka red zbunjenih kupaca koji razvaljuju onu jadnu kvaku i ne vide natpis. Ali dobro, to nije toliko strašno, šta sad, čekaš. Nego, što je meni najveći problem – kad je tako udarno vrijeme, sezona, i od travnja do rujna nema stajanja, ja provedem cijelo ljeto mahnito radeći i ne pijem vodu. Vruće je, klima nam je slaba i ne vrijedi ništa kad su stalno vrata

otvorena, nitko ih ne zatvara. A ja se bojim popiti vodu ili kavu da mi se ne bi pišalo! Popijem nešto, naravno, ne mogu crknut tu, ali znaš ono pravilo o dvije litre vode dnevno? Haha, ja popijem dvije litre u dva tjedna. Ali dobro, prednost ljeta je što to sve ionako iznojiš, ni ne moraš na WC. Tako da 'samo' smrdim", nastavlja Ivana.

"Nisam imala gdje, otišla sam u grmlje iza zgrade..."

Marija (58) radi na poznatom lancu kioska u Hrvatskoj. Njen kiosk nema toalet, ali podružnica par ulica dalje ima – to je njen službeni WC.

"Ma daj molim te, kažu nam: 'Pa odite u susjedni kiosk, dali smo vam na korištenje!' Susjedni kiosk? Pa jel vi znate šta je susjedni kiosk? Ovaj naš doslovno teritorijalno pripada drugom kvartu. I sad ja svaki put kad trebam na WC, moram sve novine izvana unositi unutra, jer mi između ovog štanda i dućana nemamo onu roletu koju samo navučješ preko, nego metalne rešetke. A kroz njih svatko može gurnuti ruku. Znači taj postupak uklanjanja novina i časopisa i svih tih sr*** koja vise, od majica do igračaka, traje 15 minuta minimalno. Jer ti dok to skidaš, svako malo te omete nova mušterija. Okej, onda kad si gotov s tim, sve zaključaš, dok ti odeš do tog kioska, obaviš svoje i vratiš se, ode još 15 minuta. I naravno, vratiš se i dočekaju te tri živčane mušterije: 'A kaj vi ne radite?'"

Pitala sam ju ima li iste probleme kao i Ivana koja ne pije vodu.

"Naravno da ne pijem vodu, nisam luda! Tojest luda sam učito... Ionako imam slab mjehur, pa morala bih ići na WC svakih pola sata. Dobro ti je rekla, vidiš, nisam se ni sjetila koliko je to već ušlo u mene. Dakle, kad je ljeto, prva stvar: vidiš ovu klimu? E pa ne radi. Tj. šefovi tvrde da radi ali mi na kiosku znamo da ju nisu očistili jer se kolegica otrovala prošlo ljeto, završila je u bolnici s upalom pluća. Smrdi kao otrov kad ju upališ. Ali ne, oni tvrde da su je očistili. Tako da, mi ti to ni ne palimo. Drugo, da, jednostavno ne pijem vodu, a i kad ožednim, istrenirala sam se da popijem samo gutljaj-dva da ne moram ići na WC. Imamo jedan kafić tu u blizini u koji bih mogla, ali tamo idem samo kad baš moram – tamo su neki problematični ljudi, uvijek je nešto, par puta je dolazila policija... Nelagodno mi je tamo ići, sama sam, žensko... Sramota me ovo govoriti, ali kad već pišeš o tome, nek se zna kroz što prolazimo: nekad sam nedjeljom navečer trebala na WC, ali onaj susjedni kiosk zatvara prije nas. I nisam imala gdje, otišla sam u grmlje iza zgrade. Ja, sa svojih 58 godina. Ne znam kako ova mlađa cura izdrži, ona još prolazi kroz naše mjesečne ženske probleme..."

Zlatica Štulić nije djelovala iznenađeno na ove priče.

"Da, vi ne pijete vodu jer se bojite odlaska na wc, suzdržavate se i indirektno ugrožavate svoje zdravlje. To je čest problem, naročito na kioscima koji rade dugo, do navečer, ili nedjeljom, kada se svi ostali zatvore i nemate kamo. Preko tog problema se prelazi dokle god je nezaposlenih (žena), ignorira ga se, a ozbiljan je i treba ga rješavati", objašnjava.

Nekad gledam svoje mušterije i mislim: "Čovječe, kako možeš biti toliko bezosjećajan?"

Radnice s kojima sam pričala doimale su se kao da ih teže pogađa nesolidarnost kupaca s njima, nego šefova. Od poslodavaca su već navikle na razne tretmane, na njemu je da zarađuje, zbog svog statusa nije u doticaju s njihovom svakodnevicom i problemima, te na kraju krajeva – njega zanima što veći profit sa što manje troškova. Ali kupci su obični kvartovski ljudi s kojima dijele klasne muke, pa ponekad (ne)iskazana solidarnost pogađa jače nego nemar nadređenih. Na ovaj fenomen osvrnuo se konkretnim primjerima iz stvarnog života i gastronomski portal Kult Plave Kamenice.

"Nisu svi loši, ima divnih ljudi i mnoge od svojih mušterija smatram čak i svojim prijateljima. Ali možda je to zato što sada radim tu u malom dućanu, svi se poznajemo, navikli smo se jedni na druge, život je sporiji tu u predgrađu", objašnjava Irena.

Za Biserku je situacija drugačija. Zaposlena u samoposluzi u vrlo frekventnom dijelu grada, ona svoje mušterije uglavnom ne poznaje. Sretne ih u prolazu, užurbane, u svojim mislima i problemima. Iako skriva umor star desetljećima i veseli se odlasku u mirovinu, svaki dan posla odrađuje kao prvi: dočekuje kupce s osmijehom, strpljivo sluša njihove opaske i nosi se s njihovim kritikama.

"Ljudi su svakakvi... Danas naročito, imam osjećaj da to nekada nije bilo tako. Svi su u žurbi, svatko gleda samo sebe. Svašta sam doživjela, da se istresaju na meni, da zovu moju šeficu iza leđa i žale sa na stvari na koje nemam utjecaja, a krive me, da su bezobrazni i tretiraju nas kao služavke... Ali to je na njihovu dušu. Znam da su teška vremena svima, ali i nama su. Kad netko tako uđe bahato i podvikne, ili me maltretira svojim prohtjevima, izbacuje svoje frustracije, odradim sve šutke i strpljivo, nema mi koristi od svađe. Ali ga gledam i pitam se: 'Čovječe, kako možeš biti toliko bezosjećajan?'"

Lidija Čulo

Tekst je financiran sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije za 2020. godinu.

TEKSTOVI	UKLJUČI SE	maz.hr	Registarski broj: 21002781
AKCIJE	DISTRO	Nakladnik: Mreža antifašistkinja	RNO: 0098256
O NAMA	NEPOKORENI GRAD	Zagreba	OIB: 85625941652
	RADIO BORBA	Adresa: Pavla Hatza 16, 10000 Zagreb	Glavna urednica: Lela Vujanić

E-MREŽA

E-mail: maz@maz.hr

ISSN: -

Redakcija: Bojan Krištofić, Darija
Bokulić i Iva Kvakić

Lektor: D.H.

Programer: Aleksandar Erkalović

Dizajn: NJI3